ז: מאימתי פרק ראשון תענית

בראתים לא נאמר אלא בראתיו. פי' דמשמע דמהדר לגשם ומה כן משום דגדול יום הגשמים כיום שנברא בו שמים וארץ משמתא ביה הקב"ה לי' הוה כתיב ברא"תים הוה משמע דלהדר לשמים וארץ: **פנים** נועמים לשון סתר. פירוש בשביל לשון שקר שאומר לשון הרע הרוח לפון תבטל הגשם והיינו פנים נועמים: **מותר** לקרותו רשע. אף על גב דאמרי' בקדושין (דף כח.) הקורא לחבירו רשע יורד עמו לחייו לזה מותר דודאי נכשל בעבירה ועומד ממולדו דהכתי פניו ענתה בו: **בהורין.** לשון בהרות טרוק"ש בלע"ז:

אם אי הוו סנו טפי הוו גמירי דבר אחר מה שלשה משקין הללו אין נפסלין אלא בהיסח הדעת אף דברי תורה אין משתכחין אלא בהיסח הדעת אמר רבי חמא בר' חנינא גדול יום הגשמים (ב) כיום שנבראו שמים וארץ שנאמר [1]הרעיפו שמים ממעל ושחקים יזלו צדק תפתח ארץ ויפרו ישע וצדקה תצמיח יחד אני ה' בראתיו בראתים לא נאמר. אם אינו מחזירם תמיד: **שנאמר הרעיפו שמים ממעל ושחקים יזלו צדק תפתח ארץ ויפרו ישע וצדקה תצמיח יחד אני ה' בראתיו בראתים לא נאמר.** דמשמע דאשחקים יזלו קמי אלא אני ה' בראתיו לטל ומטר שמע מינה שמשתמא ומתפאר (ג) הקב"ה במטר הגשמים: **ישועה פרה ורבה בו.** מלילי זכות נכנסין לפניו ביום הגשמים שנזכרו) לישועה מתוך שעת רצון הוא. ליישנא דקרא ויפרו ישע ואימתי בזמן שהשחקים יזלו צדק: **רליים ה' אלהך.** בגשים: **נשאת עון עמך.** מיד: ה"ג **ל"ל מר ועירי מדיהבה לרבינא בו.** זעירי סמס היה מן הראשונים ורבינא סוף הוראה ולא ראו זה אם זה: **ואתה תשמע השמים וגו'.** ואומר ונתת מטר על ארצך בתפלה דשלמה: **ליה גם חוס יגולו מימי שלג.** כשליה גם חוס גחלין מימות השלג שאינן יורדין מטר כמשפטם בידוע שאשאל חטאו: **ולא יהיה מטר.** וסמיך ליה ואלכדתם: **ליה.** דרים לשון לוי. דברים שלויתי אתכם בימות החמה תרומות ומעשרות גזלו מימי שלג את המטר: **רוח לפון אחוללו נשם ופנים נועמים לשון** [2]**שקר.** תחוללו תבטל כמו לא יחל דברו (במדבר ל). כדאמרי' ביבמות (דף עב.) דרוח לפון ברור הוא ומבית אורה לעולם. מה שגשמים נעצרין ופנים נועמין שמרמה הקב"ה שאינו מביא מטר לעולם מפני לשון שקר רכילות. ופשט המקרא כשם שרוח לפון תחולל גשם כך פנים נועמים מפני לשון שקר: **וימנעו רביבים.** משום דמתמת הכלם שהיה כך עזות: **היה.** משמע כבר נכשל: **העו פיו.** שיש בו עזות פנים אמור לו רשע בפניו ואין בו משום מלקות כדאמרי' במסכת קדושין (דף כח.) ומשום דבר זה בלבד מותר לקרותו רשע: **מוסר לשנאותו.** תע"ג דכתיב) ותהכת לרעך כמוך: **ועז פניו ישונא.** ועז כמיב חסר ו' מי שהוא עז פניס ישנא בשו"א): **ימך.** כמי שאין בו כח להוריד טל ומטר: **ועשה לא ראו אור.** מפני שלא ראו אור של מורה: **אפילו כשהשמים כהורין.** כמו בהרת. מנומר נעביס ורוצה להוריד גשמים רוח עברה ומטהרם אדם נוטל העליון חזורקו למון והתחתון כר ונקי מה שאין בו במשקה גלול שאינו עב קלי"ר בלע"ז: **כהיסח הדעת.** אם אינו מחזירם תמיד: **שנאמר הרעיפו שמים ממעל ושחקים יזלו צדק תפתח ארץ ויפרו ישע וצדקה תצמיח יחד אני ה' בראתיו בראתים לא נאמר.** דמשמע דאשחקים יזלו קמי אלא אני ה' בראתיו לטל ומטר שמע מינה שמשתמא ומתפאר (ג) הקב"ה במטר הגשמים: **ישועה פרה ורבה בו.** מלילי זכות נכנסין לפניו ביום הגשמים שנזכרו) לישועה מתוך שעת רצון הוא. ליישנא דקרא ויפרו ישע ואימתי בזמן שהשחקים יזלו צדק: **רליים ה' אלהך.** בגשים: **נשאת עון עמך.** מיד: ה"ג **ל"ל מר ועירי מדיהבה לרבינא בו.** זעירי סמס היה מן הראשונים ורבינא סוף הוראה ולא ראו זה אם זה: **ואתה תשמע השמים וגו'.** ואומר ונתת מטר על ארצך בתפלה דשלמה: **ליה גם חוס יגולו מימי שלג.** כשליה גם חוס גחלין מימות השלג שאינן יורדין מטר כמשפטם בידוע שאשאל חטאו: **ולא יהיה מטר.** וסמיך ליה ואלכדתם: **ליה.** דרים לשון לוי. דברים שלויתי אתכם בימות החמה תרומות ומעשרות גזלו מימי שלג את המטר: **רוח לפון אחוללו נשם ופנים נועמים לשון** [2]**שקר.** תחוללו תבטל כמו לא יחל דברו (במדבר ל). כדאמרי' ביבמות (דף עב.) דרוח לפון ברור הוא ומבית אורה לעולם. מה שגשמים נעצרין ופנים נועמין שמרמה הקב"ה שאינו מביא מטר לעולם מפני לשון שקר רכילות. ופשט המקרא כשם שרוח לפון תחולל גשם כך פנים נועמים מפני לשון שקר: **וימנעו רביבים.** משום דמתמת הכלם שהיה כך עזות: **היה.** משמע כבר נכשל: **העו פיו.** שיש בו עזות פנים אמור לו רשע בפניו ואין בו משום מלקות כדאמרי' במסכת קדושין (דף כח.) ומשום דבר זה בלבד מותר לקרותו רשע: **מוסר לשנאותו.** תע"ג דכתיב) ותהכת לרעך כמוך: **ועז פניו ישונא.** ועז כמיב חסר ו' מי שהוא עז פניס ישנא בשו"א): **ימך.** כמי שאין בו כח להוריד טל ומטר: **ועשה לא ראו אור.** מפני שלא ראו אור של מורה: **אפילו כשהשמים כהורין.** כמו בהרת. מנומר נעביס ורוצה להוריד גשמים רוח עברה ומטהרם

מסורת הש"ס

א) שבת לב:, ב) [מגילה יח.], ג) [נקמן ח. ברכות כו: סוטה יד. סנהדרין לה:], ד) כמ"ש: שמכה, ה) [ל"ל סתר.], ו) [ויקרא יטו.], ז) [ל"ל כביין שמחלין וא' עי' מהרש"א כת"ל], ח) [מיב ל:], ט) [בהגדה של פסח].

הגהות הב"ח

(א) גב"ש גדול יום הגשמים כיום שנבראו ש"ו מיום: (ב) שם ועבר מן הגשמים ולא יהיה מטר ואלכדתם: (ג) רש"י ד"ה שנאמר כו' ומתפאר בו הקב"ה (ומנחת שמים) תא"מ וע"ב ס"א אין זה ובגמרא דנכסי נגדול יום הגשמים כיום שנבראו כו' מיתא ומכרית ממה שמנית שמים אלמא דגדול מיום: (ד) ד"ה אפי' כו' המלאך אף כו'. נ"ב לשון רש"י כתיב אף כו' אם מלאך המתנוה על הענינים יהוא יפיל ענן מטרו של המקום:

רבינו חננאל

(למה) אין הגשמים יורדין בעולם אלא אם כן נמחלו עוונותיהם של ישראל, שנאמר רצית ה' ארצך וגו', נשאת עון עמך וגו', ואתה תשמע השמים וסלחת לחטאת עבדיך ועמך ישראל כי תורם את הדרך הטובה אשר ילכו בה ונתת מטר על ארצך אשר נתת לעמך לנחלה. אין הגשמים נעצרים אלא אם כן נתחייבו שונאי ישראל כלייה כו'. או בשביל תרומה ומעשרות. ובשביל מספרי לשון הרע. ובשביל עזי פנים. וכל מי שיש לו עזות פנים ודאי נכשל בעבירה. ומותר לקרותו רשע, שנאמר העז איש רשע בפניו. ומותר לשנאותו [שנאמר] ועז פניו ישונה. אל תקרי ישונה אלא ישנה. אין הגשמים נעצרין אלא בעון גזל, שנאמר על כפים כסה אור. ואין כפים אלא גזל, שנאמר ומן החמס אשר בכפיהם. וכן נמי נעצרין בשביל ישראל שמעשיהם מקולקלין, [שנאמר] והוא לא פנים קלקל.

רבינו גרשום

נפסלין בהיסח הדעת. כלומר מפסידין כשאין משתמרין. אלא בראתיו. דהיינו בריית עולם. שצויתי אתכם בימות החמה. היינו תרומות ומעשרות. שנאמר ומצאת. שהוא עז פנים, מיד אשה זונה היה לך. ועוז פניו. שמעיז פניו, ישונא. ימוך. שאינו נותן מטר. בהרים בהרים. גדודים. וכ"ש היכא דהוכשרו מעשיהם מעיקרא. דהיינו יתרון הכשר.

תורה אור השלם

1. הַרְעִיפוּ שָׁמַיִם מִמָּעַל וּשְׁחָקִים יִזְּלוּ צֶדֶק תִּפְתַּח אֶרֶץ וְיִפְרוּ יֶשַׁע וּצְדָקָה תַצְמִיחַ יַחַד אֲנִי יְיָ בְּרָאתִיו: ישעיהו מה ח
2. רְצִיתָ יְיָ אַרְצֶךָ שַׁבְתָּ שְׁבִית יַעֲקֹב:
תהלים פה ב
3. וְאַתָּה תִּשְׁמַע הַשָּׁמַיִם וְסָלַחְתָּ לְחַטֹּאת עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וְהֲשִׁבֹתָם אֶל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נָתַתָּ לַאֲבוֹתָם:
מלכים א ח לד
4. עֵיזָה גַּם חֵם יִגְזֹלוּ מֵימֵי שֶׁלֶג שְׁאוֹל חָטָאוּ:
איוב כד יט
5. וְתָרֶף אַף יְיָ בְּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ וַאֲבַדְתֶּם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יְיָ נֹתֵן לָכֶם: דברים יא יז
6. רוּחַ צָפוֹן תְּחוֹלֵל גָּשֶׁם וּפָנִים נוֹעֲמִים לְשׁוֹן סָתֶר: משלי כה כג
7. וִימַנְּעוּ רְבִיבִים וּמַלְקוֹשׁ לוֹא הָיָה וּמֵצַח אִשָּׁה זוֹנָה הָיָה לָךְ מֵאָנְתָּ הִכָּלֵם: ירמיהו ג ג
8. הַעֵז אִישׁ רָשָׁע בְּפָנָיו וְיָשָׁר הוּא יָכִין דַּרְכּוֹ:
משלי כא כט
9. מִי כַּהֲחָכָם וּמִי יוֹדֵעַ פֵּשֶׁר דָּבָר חָכְמַת אָדָם תָּאִיר פָּנָיו וְעֹז פָּנָיו יְשַׁנֶּא: קהלת ח א
10. בְּעַצְלָתַיִם יִמַּךְ הַמְּקָרָה וּבְשִׁפְלוֹת יָדַיִם יִדְלֹף הַבָּיִת: קהלת י יח
11. וְאִם מִךְ הוּא מְעֹרְכֶךָ וְהַעִמִּידוּ לִפְנֵי הַכֹּהֵן וְהֶעֱרִיךְ אֹתוֹ הַכֹּהֵן עַל פִּי אֲשֶׁר תַּשִּׂיג יַד הַנֹּדֵר יַעֲרִיכֶנּוּ הַכֹּהֵן:
ויקרא כז ח
12. הַמְּקָרָה בַּמַּיִם עֲלִיזוּתָיו הַיָּם עָבַם רְכוּבוֹ הַמְהַלֵּךְ עַל כַּנְפֵי רוּחַ: תהלים קד ג
13. וְעַתָּה לֹא רָאוּ אוֹר בָּהִיר הוּא בַּשְּׁחָקִים וְרוּחַ עָבְרָה וְתִטְהַרֵם:
איוב לז כא
14. כִּי נֵר מִצְוָה וְתוֹרָה אוֹר וְדֶרֶךְ חַיִּים תּוֹכְחוֹת מוּסָר: משלי ו כג
15. עַל כַּפַּיִם כִּסָּה אוֹר וִיצַו עָלֶיהָ בִּמְפַגִּיעַ:
איוב לו לב
16. וַיִּתְכַּסּוּ שְׁקָים הָאָדָם וְהַבְהֵמָה וַיִּקְרָאוּ אֶל אֱלֹהִים בְּחָזְקָה וַיָּשֻׁבוּ אִישׁ מִדַּרְכּוֹ הָרָעָה וּמִן הַחָמָס אֲשֶׁר בְּכַפֵּיהֶם:
יונה ג ח
17. אַף בְּרִי יַשְׁרִיחַ עָב יַפִּיץ עֲנַן אוֹרוֹ:
איוב לז יא
18. וְאַתָּה אֵל תִּתְפַּלֵּל בְּעַד הָעָם הַזֶּה וְאַל תִּשָּׂא בַעֲדָם רִנָּה וּתְפִלָּה וְאַל תִּפְגַּע בִּי כִּי אֵינֶנִּי שֹׁמֵעַ אֹתָךְ: ירמיהו ז טז
19. אִם קֹהֶה הַבַּרְזֶל וְהוּא לֹא פָנִים קִלְקַל וְחַיִּלִים יַגְבִּר וְיִתְרוֹן הַכְשֵׁיר חָכְמָה:
קהלת י י

לעזי רש"י

קלי"ר. בהיר. צלול.

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél. FR : 01.80.91.62.91 - Tél. ISR : 077.466.03.32 - contact@torah-box.com